

U izdanju Vojnoizdavačkog zavoda krajem prošle godine izašla su iz štampe izabrana dela generala Vo Ngujen Djapa »Oslobodilački ratovi naroda Vijetnama«. Reč je o tri knjige. U prvoj — »Narodni rat — narodna armija« autor govori o borbi vijetnamskog naroda protiv francuskih kolonijalista, počev od stvaranja prvih organizovanih snaga otpora i manjih gerilskih akcija do formiranja snažne armije i njene velike pobede kod Dijen Bijen Fua.

Drugo delo ovog zbornika radova »Potpuna pobjeda — veliki zadatak« sastavljeno je od serije članaka objavljenih krajem 1967. godine i obuhvata period narodnog rata protiv američkog agresora.

Treće delo — »Oslobodilački rat — politika, strategija, taktika« čini teorijsku sintezu oslobodilačkih ratova naroda Vijetnama u poslednje četiri decenije, a naročito američko-vijetnamskog rata.

Redakcija »Vojnog dela« predstavlja ovu knjigu čitaocima sa vrlo interesantnim odeljkom »Ratna veština«.

RATNA VEŠTINA

Glavni deo načina vođenja rata *ratna veština* ima zadatak da rešava pitanja oružane borbe. Naša ratna veština odražava zakonitosti revolucionarne oružane borbe uopšte i posebno zakonitosti naše oružane borbe, veze koja sjedinjuju oružanu s političkom borbom, revolucionarni rat s oružanim ustanom.

Ratna veština tačno određuje organsku vezu i međusobni odnos triju svojih sastavnih delova: *strategije*, *operatike* i *taktike* i ulogu svake od njih. Strategija daje opšti smer dejstvima. Dobra strategija stvara osnovne uslove za uspešno izvršavanje operativnih i taktičkih zadataka. I obratno, samo dobro rešena taktička i operativna pitanja

i uspešno izvršeni borbeni zadaci omogućuju da se ostvare strategijski ciljevi.

1. Pre svega, naša ratna veština je *ratna veština čitavog naroda u borbi*. Ho Ši Min je u svojoj poruci od decembra 1946. godine rekao:

»Neka svi, ljudi i žene, mladi i stari, bez obzira na versku, partijsku i nacionalnu pripadnost ustanu u borbu protiv francuskih kolonijalista, za spas otadžbine! Nek' se onaj koji puške ima svojom puškom služi, nek' se onaj koji mača ima svojim mačem služi! A oni koji ni mača nemaju, neka se late motika, lopata i toljaga!«

Naša ratna veština usmerava istodobno borbenu aktivnost narodne

armije i vojnu aktivnost čitavog naoružanog naroda. Mora se tačno odrediti uloga oružanih snaga i oružane borbe u nacionalnom ratu koji naš narod vodi. Kada izvodimo oružanu borbu, pored toga što uništavamo protivničke vojne snage, dužni smo da se stalno brinemo i o tome da se stvaraju povoljni uslovi za izgradnju i razvitak političkih baza, da se daje snažan podsticaj političkoj borbi masa, agitacionom radu među neprijateljskim vojnicima, da se stvaraju povoljni uslovi za dizanje masa na ustanak. Na drugoj strani, obavezni smo da se prilikom vođenja oružane borbe maksimalno koristimo uspesima političke borbe, agitacionog rada. Zbog toga oružane snage moraju da uzimaju u obzir zadatke i zahteve političke borbe u svakom regionu i da aktivno učestvuju u njihovom izvršavanju.

Kao što smo uostalom istakli, *usko kombinovanje vojne borbe s političkom borbom, borbenog okršaja s agitacionim radom, uništavanja protivničkih vojnih snaga s mobilizacijom masa za ustanak* je već duže vreme načelo koje daje smer borbenim postupcima naših oružanih snaga.

Okosnicu našeg narodnog rata čine narodne oružane snage sa svoje tri kategorije jedinica. Reč je ovde upravo o tome da se *uskim kombinovanjem borbenih aktivnosti regularnih, regionalnih i milicijskih jedinica za samoodbranu, kombinovanjem gerile s regularnim dejstvima, malih sukoba s borbama velikih i srednjih razmera* omogućiti da održimo i sve više jačamo revolucionarni rat kako bismo izvojeli krajnju pobedu.

2. Ako je naš način vođenja rata duboko prožet ofanzivnom strategijskom mišlju, onda je i sama naša ratna veština, u suštini, veština

ofanzive. Ona je *veština ofanzive oružanih snaga*.

U oružanoj borbi aktivno težimo za tim da napadamo neprijatelja, da ga napadamo odlučno, neprekidno, u svim oblastima ljudske delatnosti, svim snagama, svim sredstvima, svim mogućnim oblicima taktičkog i operativnog angažovanja, svugde i u svakom trenutku, u sukobima svih razmera. Kada se oružane snage i čitav narod mobilisu za borbu, naša nam ratna veština omogućava da umemo da aktiviramo i koristimo sve ono u čemu smo nadmoćni, da znamo da usmeravamo svoje udare na protivnikova slaba mesta, da, pri tom, svaki put postignemo tako povoljan odnos snaga da možemo da napadnemo neprijatelja i da razvijemo snage srazmerno zamahu naše ofanzive na celokupnom ratištu. Ofanziva i defanziva su vidovi borbe, ali je bitna ofanziva. Prema potrebi, na izvesnim mestima i u nekim trenucima pribegavamo defanzivi da bismo pomogli ofanzivi, ali ona se izvodi samo na delu fronta i radi toga da se omogući glavnini naših snaga da pojačaju napade. Defanziva je kratkotrajna i ima cilj da stvori uslove za prelazak u ofanzivu. Čitav se zadatak defanzive mora izvršavati dinamično, uporno i energično i pri tom je neophodno da snage koje je izvode budu prožete nastojanjem da uvek nađu priliku i neprijatelja napadnu.

Prožeta tom ofanzivnom mišlju, naša ratna veština teži za tim da se ostvari *što veća uloga moralnog faktora, političke nadmoćnosti, hrabrosti i dovrtljivosti* našeg naroda, naše nacije čvrsto ujedinjene, s visokom političkom svesću, tradicijama nepokoravanja i vojnim talentom. Ratna veština čini da se razvijaju preimućstva socijalističkog poretka, pravednog rata na našem

sopstvenom tlu, da raspolažemo svim savremenim i elementarnim oružjem, da dođemo do veoma efikasnih oblika borbe za savlađivanje vojske agresora, jakog u efektivima i tehnici, ali sa osnovnim slabostima političke, moralne, pa čak i vojne prirode. Naša ratna veština neprestano je uzdizala revolucionarnu svest, razvijala do krajnje mere odvažnost i inteligenciju ljudi, dobro rešila odnos čoveka i naoružanja: ljudski faktor ona stavlja na prvo mesto, a poklanja veliku pažnju i faktoru naoružanje, materijalnom i tehničkom faktoru. Stoga je naša ratna veština svojim oružanim snagama i svome narodu dala dinamizam koji stalno raste i pružila im ogromne ofanzivne mogućnosti.

3. Naša ratna veština je *veština »pobeđivati velik broj malim brojem«*. Nacionalni ratovi, u prošlosti kao i danas, postavljali su pred našu naciju nužan strateški zahtev: pobediti neprijatelja koji ima brojniju vojsku i vojni i ekonomski potencijal više puta jači od našeg. Suočeni s tim zahtevom, naši preci su ovladali veštinom »suprotstavljati slabo jakome«, »pobeđivati velik broj malim brojem«, »dobijati velike borbe malim vojskama« kako bi se velike agresorske vojske savladale, čak uzastopce jedna za drugom, i potpuno uništile. S obzirom na sadašnji nesrazmer snaga, naročito u efektivima i tehničkoj opremi, moramo više nego ikad nastojati da se ispunjava zahtev »pobediti veliki broj malim brojem«.

Polazeći od te strateške misli, u oblasti operatike i taktike moramo poznavati vid veštine pomoću kojeg se slabijim snagama i uz slabiju opremu može pobediti neprijatelj nadmoćniji u broju ljudi i naoružanju i pomoću kojeg se, kad se ukaže potreba, mogu grupisati

sopstvene snage na način koji omogućuje da se uništi neprijatelj. Tući velik broj malim brojem znači odnositi značajne pobeđe slabijim snagama, što ne isključuje borbe srednjeg i velikog obima. Naši preci, boreći se malim brojem protiv velikog broja, često su samo u jednoj borbi uništavali hiljade, čak i desetine hiljada neprijatelja. Oružane snage i stanovništvo Juga brojno slabijim snagama, ali prekaljenim u borbama, u toku samo jedne borbe unište ili izbace iz stroja protivničke delove jačine od puka ili brigade, ili znatno oštete desetine aviona, stotine motornih sredstava, unište na hiljade tona goriva i municije. Isto tako, na Severu smo u mnogo borbi bili vešti tome da se, uz angažovanje slabijih snaga narodne milicije, protivvazdušne odbrane ili avijacije, uspešno suprotstavljamo značajnim protivničkim vazдушnim snagama i minimalnom količinom municije obaramo njihove aparate.

Kada se ukaže potreba za grupisanjem snaga, važno je znati kako njima raspolagati i kako ih na najracionalniji način upotrebljavati da se dobiju maksimalni kapaciteti za napad kako bi se snažnim ofanzivama uništio neprijatelj. Naša borbena misao zahteva da u svakom okršaju uspemo da se borimo polazeći s pozicije sile, da ostvarimo prevlast, stvorimo »globalnu snagu«, nadmoćniju od protivnikove kako bismo ga uništili. Do toga dolazimo na taj način što organizujemo svoje snage na odgovarajući način, što postizemo da se naša hrabrost i domišljatost ispolje, što se na najbolji način služimo svojim naoružanjem, što nam je raspored snaga u borbi dobar, što primenjujemo dovitljive i efikasne oblike borbe, stvaramo i održavamo takve uslove u kojima protivnikova sna-

ga i njemu pogodni oblici borbe ne mogu doći do izražaja, u kojima su značajne protivničke snage prinuđene na pasivnost i izložene našim udarima.

4. *Težiti aktivno za tim da se uništi neprijatelj* je jedno od osnovnih načela naše ratne veštine. Dejstvima malog broja protiv velikog broja moramo, uz ofanzivnu misao kojom smo prožeti, postići cilj čitave borbene aktivnosti: uništenje protivničkih vojnih snaga.

Na čitavom ratištu, uporedo s uništavanjem i iznuravanjem manjih neprijateljskih delova gerilom, neophodno je da regularna vojska smelo uništava sve veće protivničke jedinice. *Moramo biti rešeni da kompletno uništavamo jednu za drugom sve značajnije jedinice koje neprijatelj obrazuje, da zarobljavamo njegove vojnike, da plenimo oružje, kontrolišemo teren i pri tom imamo minimalne gubitke.*

Protivničke vojne snage obuhvataju: *živu silu, materijalna sredstva i pozadinske baze.* Živa sila je bitan elemenat, ali su i materijalna sredstva i pozadinske baze veoma značajni elementi imperijalističkih armija. Pored neprijateljeve žive sile, moramo uništavati i njegova materijalna sredstva i pozadinske baze, među njima naročito ono što je najvažnije.

Naše oružane snage moraju da usklađuju svoju akciju s akcijom političkih snaga kako bi se srušila neprijateljeva vlast na svim svojim stepenima, uništio njegov regionalni aparat prinude, izazvalo raspadanje njegovih »civilnih« oružanih organizacija.

To što uništavamo i podvrgavamo raspadu neprijateljeve vojne i političke snage, regularne i regionalne jedinice, što uništavamo njegovu živu silu, materijalna sredstva, redovnu vojsku i elitne jedinice

slabi neprijatelja u svakom pogledu. Možemo mu ograničenim snagama zadavati najjače udarce, nanositi najteže gubitke, umanjivati uticaj svega onoga u čemu je nadmoćan, činiti da se oblici kojima vodi borbu, a propisani su njegovim vojnim pravilima, pokažu neuspelim. Postupajući tako, dajemo snažan podsticaj svom otporu u svim domenima. To je najsvrshodniji i najefikasniji put da se pobeđi neprijatelj brojnijih efektivna i bolje opremljen savremenim tehničkim sredstvima.

5. Naša ratna veština je veština vođenja borbe *s dinamizmom i inicijativom, odlučnošću i elastičnošću, s dovitljivošću i stvaralačkim duhom, uz maksimalnu primenu elemenata tajnosti i iznenađenja.*

Prožeti izrazitim ofanzivnim duhom, naše oružane snage i naše stanovništvo stalno ispoljavaju dinamizam i inicijativu, nastoje da dođu do protivnika kako bi se sukobile i odlučno ga tukle, polazeći uvek od toga da ostvare premoć nad njim.

Svaka borbena aktivnost naših oružanih snaga i našeg stanovništva inspiriše se opštim načelima naše ratne veštine. Što se tiče efektivna, stanovništva, terena i podneblja, rat teče uz veliku raznolikost dejstvovanja i njegovu elastičnu prilagodljivost prilikama shodno svakom periodu i konkretnoj situaciji na svakom borbenom poprištu. Naša ratna veština zahteva mnogo dovitljivosti i inventivnog duha. Kada se, na osnovi našeg doslednog revolucionarnog proleterskog duha, vatrene ljubavi prema otadžbini i socijalizmu, ta dovitljivost i taj inventivni duh maksimalno ispolje, u stanju smo da u svim okolnostima oživotvorimo ofanzivnu misao i princip — pobediti veliki broj malim brojem.

U našoj ratnoj veštini, ranije i danas, trajnost i iznenađenje zauzimaju istaknuto mesto. Prožete jakim voljom da unište neprijatelja, vične tome da se oslanjaju na stanovništvo, uz visoku svest o disciplini, naše oružane snage, kada su u pitanju pravac napada, ciljevi akcije, vreme, način upotrebe jedinica, obim dejstava, oblici borbe itd., uvek čine ono što protivnik ne očekuje. Odbacujemo tezu imperijalista prema kojoj se »iznenađenjem postiže rešenje čitavog rata«, ali tom faktoru mi pripisujemo veliku ulogu u uništavanju protivničkih snaga. Uz primenu iznenađenja strategijskog i taktičkog značaja naše oružane snage i naše stanovništvo odnose velike pobjede.

Polazeći od tih zamisli, ratna veština je, kad je reč o narodnom ratu, uspešno rešila mnoge *probleme strategije, operatike i taktike*, prilagođavajući se konkretnim uslovima svakog od naših oslobodilačkih ratova i ratova za nacionalnu odbranu.

a) Pre svega, reč je o tome da se daje snažan podsticaj borbenoj aktivnosti triju kategorija jedinica koje čine okosnicu naroda u borbi, da se gerila i regularni rat, u uskom međusobnom sadejstvu, vode na najefikasniji način.

Ako kombinovanje oružanih snaga s političkim snagama, oružane borbe s političkom borbom, revolucionarnog rata s oružanim ustanom, predstavlja bitan sadržaj načina vođenja rata u oblasti oružane borbe, onda kombinovanje gerile i regularnog rata čini osnovni sadržaj veštine mobilisanja čitavog naroda za borbu.

Gerila je oblik oružane borbe širokih narodnih masa. Jedinstven i naoružan narod, to karakteristično svojstvo našeg narodnog rata, čini da se gerila razvija u širinu i du-

binu, snažno i u raznim oblicima. Vođenjem gerile, razni narodni slojevi, etničke grupe na sopstvenoj teritoriji tuku neprijatelja svim oružjem i svim mogućim sredstvima, svugde i u svakom trenutku. Gerila razvija veliku strategijsku akciju time što iznurava i uništava protivničke snage, što ih rasipa do krajnje mere, što remeti njegov strategijski raspored i tako stvara nama povoljnu strategijsku situaciju, štiti i prekaljuje revolucionarne mase. Ne samo što je gerila od ogromne strategijske važnosti, ona ima i veliko revolucionarno značenje: *omogućuje revolucionarnim masama da dižu pojedinačne ustanke i osvoje vlast u bazi.*

U početku, dok je preduzimao pojedinačne ustanke, revolucionarni narod je raspolagao jedino malim oružanim snagama i mogao je da izvodi samo gerilu. Da bismo se održali u stalnoj ofanzivi i da bismo razvijali neprijateljske protivofanzive, moramo neprekidno širiti gerilu i pojedinačne ustanke, izgrađivati sve snažniju regularnu vojsku, počev od regionalnih snaga, zatim, prelaziti sa gerile na regularni rat. Samo u regularnom ratu tokom kojeg regularne jedinice u krupnim okršajima usklađuju akciju raznorodnih delova oružanih snaga, sadejstvuju s regionalnim jedinicama, gerilcima i političkim snagama čitavog naroda, moguće je uništavati značajne protivničke snage, oslobađati prostrana područja, postizati sve veće uspehe, stvarati uslove za skokovit razvoj rata.

U našem revolucionarnom ratu gerila je osnovica regularnog rata. Regularni rat se mora uvek izvoditi uz usko sadejstvo sa gerilom, moraju se razbiti svi neprijateljevi pokušaji kako bi se omogućilo gerili da se održi i da se razvije. Sam razvitak gerile, pak, omogućuje ratu da izvodi snažno dejstvo i da se

sam razgori. To što tri kategorije jedinica usko sadejstvuju, što se dva oblika rata uzajamno dopunjuju, jedan drugog podstiču i pridružuju se političkoj i drugim vrstama borbe omogućuje da narodni rat svoju ogromnu snagu snažno razvije.

Gerila mora da prelazi u regularni rat i obavezno je jedno s drugim usko kombinovati. To je opšta zakonitost našeg dugotrajnog revolucionarnog rata. Problem koji se javlja u vođenju rata je u tome da se zna u kom pogodnom trenutku i na kom povoljnom mestu preći iz gerile na regularni rat, da se ume strogo i tačno da kombinuje jedan oblik rata s drugim, sve to u svakom periodu i na svakom ratištu, kako bi se omogućilo da se neprekidno povećava i svakodnevno ispoljava sopstveni strategijski učinak.

Ako se ikad neprijatelj usudi da kopnenim snagama napadne Sever naše zemlje, istovremeno će se od samog početka i u uskoj uzajamnoj koordinaciji voditi regularni rat i gerila, pošto su sve tri kategorije naših jedinica ionako na to spremne.

b) Da bi sve snage rata mogle maksimalno razviti svoje borbene kapacitete, treba *stvoriti povoljnu strategijsku situaciju*. Razvitak gerile i regularnog rata, zajedno s političkom borbom i oružanim ustankom, omogućuje prigodne uslove za stvaranje povoljne strategijske situacije. *Stvoriti sebi povoljnu i prinuditi neprijatelja da bude u nepovoljnoj strategijskoj situaciji* u ratnoj veštini je veoma važan problem.

Strategijske snage svake zaraćene strane nastoje da se razviju u odgovarajući poredak i dejstvuju tako kako bi njihova udarna moć mogla da uzme maha. Imperijalizam vodi

agresivne ratove regularnim vojskama obilno opremljenim naoružanjem i savremenim tehničkim sredstvima i organizovanim na visokom stupnju. Te snage imaju namenu da se razvijaju za borbu i dejstvuju na uređenim frontovima. Mi se, međutim, u svom revolucionarnom ratu oslanjamo na snage čitave zemlje, čiju okosnicu čine narodne oružane snage, kako bismo agresora tukli na sopstvenom tlu. Tako, uz mobilisanje čitavog naroda, stvaramo *situaciju političkog i vojnog okruživanja i ofanzive* na teritorijama koje je sam neprijatelj okupirao. Kombinovanjem politike s oružanom borbom, oružanog ustanka s revolucionarnim ratom, gerile s regularnim ratom usklađivanjem svoje aktivnosti u sve tri strategijske zone, tj. u planinskim, ravničarskim rejonima i gradovima mi postižemo da se *snage dveju strana nalaze jedne prema drugima crepasto raspoređene, slično međusobnom položaju u kojem se prilikom češljanja nalaze vlasi kose i zupci češlja*. Savremene armije neprijatelja podvrgnute su cepanju, opkoljavanju, napadima sa svih strana i svugde; u ratu bez fronta i pozadine, bez jasne vatrene linije, ali gde je svaki pedalj zemlje poprište borbe, neprijatelj nije u stanju da nađe nijedno sigurno mesto. Opkoljen okeanom narodnog rata, zagluhnut i zaslepljen neprijatelj se bori a da ne vidi svog protivnika, udara u prazno i ostaje nemoćan u nastojanju da nametne svoje oblike borbe, oblike koji mu odgovaraju. Njegove snage se razbijaju na delove i slabe. Njegove brojne jedinice i njegova obilna materijalna sredstva ne mogu da ostvare učinak na koji se pretihodno računalo. Naše oružane i političke snage, naprotiv, u stanju su da stalno drže neprijatelja u okruženju, da ga napadaju i da svugde

pokreću borbu. One, isto tako, mogu da razviju snažnu akciju, da stalno drže inicijativu, da napadaju efikasno gde hoće i kada hoće. Uprkos svim svojim efektivima i sredstvima, neprijatelj nije u stanju da svugde uspostavi čvrstu odbranu. *Njegov stratezijski raspored, rastresit i sveden na pasivnost, ispoljava mnogo slabih mesta i znatan broj pukotina.*

Naše oružane snage i naše stanovništvo, pod okriljem povoljne stratezijske situacije u kojoj se nalaze, kadre su da pokrenu odgovarajuće snage i nanesu neprijatelju iznenadne i oštre udare.

U toku razvoja naših oružanih i političkih snaga tri kategorije jedinica izniču i neprekidno rastu na svim bojištima. Radi savladavanja protivnika velike pokretljivosti, *moramo regularne jedinice, regionalne snage i političke snage upotrebljavati na ključnim stratezijskim teritorijama i među njima organizovati usko borbeno sadejstvo.* U takvoj stratezijskoj situaciji možemo, uz punu slobodu manevrovanja, nanositi neprijatelju snažne, usklađene udare na važnim bojištima, uza sve to što on napada svugde gde zakorači. I pored svih njegovih savremenih pokretljivih sredstava, naše jedinice su mnogo spremnije za borbu. Zbog takvoga rasporeda snaga, u 1965. godini kada su SAD jakim snagama napale našu zemlju, naše oružane snage i naše stanovništvo su ih svugde odmah napale, razvile stratezijsku ofanzivu tokom koje smo protivniku naneli teške gubitke i postupno razbili dve njegove protivofanzive u sušnoj sezoni.

c) *Odrediti pravilno pravac i početak ofanzive.*

Ako određenim snagama napadamo na jednom pravcu, u stanju smo

da uništimo određenu neprijateljsku grupaciju, ali učinak na čitavu našu situaciju može biti slabša, a uspesi više taktičkog ili operativnog značaja. Nasuprot tome, ako napadamo nekim drugim pravcem, mogu se naši udari pokazati efikasnim i dati uspeh stratezijskog značaja. Oružana borba našeg naroda obiluje primerima ispravnog određivanja pravca napada u ustanku i ratu. Izbor stratezijskog pravca napada je velik problem ratne veštine.

Odabiranje momenta početka napada, što ide skupa s izborom pravca napada, jeste od presudnog značaja u ustanku i od velike važnosti u ratu. Reč je o tome da se neprijatelj napadne dok još nije grupisao svoje snage, kada nije na oprezu ili je u kritičnoj situaciji; u nemogućnosti da se suprotstavi, mogao bi se lako uništiti.

d) *Izabrati najefikasnije oblike borbe i u isti mah odrediti najprikladnije oblike i organizacije i metode upotreba snaga.*

Uporedo s određivanjem stratezijskih zadataka moraju se utvrditi oblici borbe i način organizovanja snaga u skladu sa svakom pojedinom situacijom, odnosom snaga i drugim stratezijskim uslovima u svakom pojedinom periodu.

U toku pripreme avgustovske revolucije, da bi se razvila gerila, a tada je to bio stratezijski zadatak, naša je Partija oglasila prikladne oblike borbe (»brzo se rasturiti i brzo prikupiti«, »praviti zasede«, »napadati iznenada«) i odgovarajuće oblike organizacije (naoružane ilegalne grupe, gerilske grupe, gerilski odredi).

Radi razvijanja i podsticanja gerile u neprijateljevoj pozadini, mi smo se u prvim godinama prvog odbrambenog rata služili vojnom propagandom i aktivnošću gerile

raznog obima s ovim oblicima organizacije: vodovi za vojnu propagandu, samostalne čete, pokretni bataljoni. Postepeno smo prešli na bojeve koje su izvodili pukovi regularne vojske u sadejstvu s regionalnim snagama, a u neprijateljevoj pozadini uveli smo gerilske operacije. Kasnije su to bila dejstva većeg obima s manevarskim ratom, napadom na utvrđene položaje u sadejstvu s aktivnostima gerile. Da bi odgovarale tim oblicima borbe, regularne jedinice su bile organizovane u divizije sastavljene uglavnom od pešadije i jedinica rodova koje je svojim tehničkim sredstvima podržavaju.

Na Jugu, naše oružane snage i naše stanovništvo su u toku svojih borbenih i ustaničkih aktivnosti primenjivali veoma raznovrsne, vrlo efikasne oblike borbe, prilagođene situaciji na bojištu. U toku rata su se postepeno počele uobličavati različite vrste borbenih dejstava sa uvek novim sadržajem, uvoditi gerilske operacije i kampanje regularnih jedinica u sadejstvu s regionalnim oružanim snagama i političkim snagama masa, pri čemu se neprijatelj napadao na svim strategijskim sektorima. U skladu s tim oblicima borbe uveli smo i odgovarajuću organizaciju i načine upotrebe snaga.

Na Severu, mudro smišljeni oblici borbe protivvazdušnih snaga iz sve tri kategorije jedinica, njihova prikladna organizacija i odgovarajuća upotreba su znatno doprineli neuspehu SAD u ratu rušenja koji one vode.

Prema tome, *pogodnim oblicima borbe, uz prikladnu organizaciju i upotrebu snaga, u stanju smo da uspešno izvršimo strategijske zadatke.*

Blagovremenim određivanjem odgovarajućih oblika borbe možemo

da ojačamo borbenu sposobnost svojih snaga da napadaju, uništavaju neprijatelja, da čine da se oblici borbe i postupci protivnika pokažu neuspešnim, da osujećuju ostvarivanje njegovih planova i postizanje njegovih strategijskih ciljeva. Važno je kombinovati raznovrsne oblike borbe u mešano i u skladu s konkretnom situacijom svakog mesta, svakog trenutka i svake etape rata. Moramo usmeravati razvoj tih oblika, a po potrebi, zamenjivati one koje se pokažu prevaziđenim. Organizovanje i izvođenje borbenih dejstava moraju se neprestano usavršavati. Pri tome se treba služiti stečenim iskustvima uz istančano osećanje za promene i oslanjati se neprekidno na praksu, kako bi naše strategijsko, operativno i taktičko rukovođenje postajalo sve bolje. Čuvajmo se mehaničke primene ranijih iskustava, robovanja zastarelim formama!

Važno je i na pogodan način rešiti *problem organizacije i upotrebe snaga*. Stalnim usavršavanjem organizacije svojih oružanih snaga, prema zahtevima koje postavljaju oblici borbe, stičemo dobru organizacionu osnovicu da te oblike borbe pretvorimo u delo na bojnom polju. Danas, uz sve veći stupanj političkog obrazovanja naših oružanih snaga i našeg stanovništva i uz stalno jačanje naše tehničke opreme, naši oblici borbe, organizacija i upotreba snaga postaju svakim danom sve bogatiji, plodniji. Koordinacija različitih delova oružanih snaga rađa sve uspešnije forme. Mora se nastojati da se pitanje organizacije i upotrebe snaga dobro rešava kako bi se maksimalno ispoljila uloga svakog vida oružanih snaga, svakog roda vojske, svake kategorije jedinica tako da odgovara zahtevima neprekidnog razvitka borbe.

e) *Neprekidno težiti za tim da se efikasnost naših oružanih snaga u borbi uzdigne na najviši stepen.*

Za vreme duže od jednog rata dobro se vidi kako su agresori pokretali svu svoju ogromnu ratnu mašinu, a da nijedan od njih nije izvršio strategijske zadatke koje je pred sebe postavio, već je u krajnjoj liniji bio potučen. Na bojnopolju neprijatelj je vešto upotrebljavao brojne jedinice, ali nije uspeo da uništi naše snage, da ostvari svoje borbene ciljeve. Nasuprot tome, u raznim smo situacijama ograničenim snagama uvek tukli brojnije i bolje opremljene protivničke jedinice, uništavali neprijateljske snage i razbijali njihove planove nanoseći im veoma velike gubitke. Protivnikove mogućnosti ne mogu u borbi doći do jačeg izražaja, naše mogu.

To je tako zato što je organizacija naših snaga nacionalna, njihovo brojno stanje odmereno, a kvalitet izvrstan, što uvek sebi stvaramo povoljnu situaciju za borbu, što primenjujemo dobro smišljene i efikasne oblike borbe koji omogućavaju našoj moći da se u borbi ispolji, a da se protivnikove slabosti povećaju. Time što smo se, uz punu slobodu manevrovanja, dinamično, odlučno i elastično borili, služeći se tajnošću i iznenađenjem, sprečili smo neprijatelju da razvije i ispolji svoju udarnu snagu.

Naši udarci pogađaju i uništavaju protivničke jedinice, a njihovi biju u prazno i ne uspevaju da nas unište; efikasnost njihova nije uopšte u srazmeri s njihovim velikim brojem.

Da bi se procenila efikasnost jedinica u borbi, nije dovoljno uzeti u obzir ukupne rezultate svih bojeva. Postoje ključne borbe kojima se, ma kolike teškoće bile, mora po svaku cenu uništiti neprijatelj.

To zbog toga što one stvaraju uslove koji omogućavaju postizanje pobeđe čitave kampanje. Te pobedonosne bitke postižu velik učinak.

Pitanja koja smo upravo izložili pojavljivala su se i rešavala u našoj nacionalnoj istoriji. Osnovne karakteristike ratne veštine Li Tung Kijeta, Trang Hung Daua, Le Loja, Ngujen Traja, Ngujen Huea mogu se ovako objasniti: početi od malih okršaja da se dođe do velikih bitaka kako bi se izvojevala konačna pobeđa u dugotrajnom ratu; kombinovati male borbe regionalnih jedinica s velikim bojevima i bitkama regularne vojske; pokušavati svim sredstvima da se u ratu stvori povoljna situacija kako bi se protivnik jači od nas oslabio, a zatim uništio; izabrati dobar pravac i dobar trenutak da se nanese presudan udar; primenjivati smione oblike borbe, uputiti jednu čitavu armiju usiljenim maršem da se nenadno nanese glavni udar neuralgičnim centrima neprijatelja i tako postigne velika, munjevitá pobeđa. Naša ratna veština je nasledila znanja i vojnički talenat svoga naroda, uzdigla ih na nov stepen, dajući narodnom ratu nepobedivu silu.

U tome je suština stvari, takve su zamisli i osnovni principi, zadaci sa svojstvima zakona u našem načinu vođenja rata i ratnoj veštini našeg naroda, zadaci izvučeni iz prakse borbe tokom poslednjih decenija. Međusobno usko vezani tako da čine nerazdvojnu celinu, ti su zadaci, u suštini, iskustva iz rata za nacionalno oslobođenje.

Rat je najoštrijí sukob snaga dveju strana u datim objektivnim uslovima. Naša Partija je izvršila potpunu analizu objektivnih uslova rata, tačno procenila vrednosti svojih i neprijateljevih snaga, utvrdila zakonitosti razvitka rata, uspešno primenila naš način vođenja rata i našu ratnu veštinu i odigrala pre-

sudnu ulogu u pobedonosnoj borbi našeg naroda protiv agresorskih armija triju imperijalističkih sila.

Znati premeriti neprijatelja i sebe je osnovno pitanje. Zasluga naše Partije je u tome što zna da naučno proceni odnos neprijateljevih i svojih snaga, što to ume da učini u konkretnoj situaciji i konkretno datim okolnostima.

Procena međusobnog odnosa snaga mora biti mnogostrana i odnositi se na samu suštinu stvari: vojnu situaciju, političku situaciju, kvantitet i kvalitet. Neophodno je uzeti u obzir ne samo jačinu armije već i snagu revolucionarnog naroda. Moramo upoznati ne samo ono u čemu je neprijatelj moćan a mi slabi, već i sve ono u čemu smo mi jaki a neprijatelj slab.

Procena borbene sposobnosti dveju strana ne sme se donositi samo na osnovi međusobnog odnosa snaga već se mora uzeti u obzir obostrana strategijska situacija; ne smeju se procenjivati samo međusobni odnos snaga i strategijska situacija na obema stranama, već i njihov mogućni učinak u borbi; ne sme se procenjivati odnos snaga samo na ratištu kao celini već i na svakom regionalnom bojištu. Mora se procenjivati odnos naših i neprijateljevih snaga ne samo u Vijetnamu već i u svetu. Samo takvom procenom koja obuhvata sve elemente može se tačno utvrditi kakve mogućnosti ima svaka strana za upotrebu svog potencijala na bojnopolju.

Procena odnosa snaga mora biti dijalektička, moraju se predvideti sve promene i skokovi koji bi mogli iskrsnuti u toku razvoja rata.

Od velike je važnosti da, uporedo s tom procenom, ispituujemo valjanost i ulogu rukovođenja ratom svake zaraćene snage, da poredimo jedinstvene rezultate naše ispravne

linije s učincima naopake neprijateljeve linije, efekte naše nadmoćne ratne veštine s efektima reakcionarne, zastarele protivnikove ratne veštine.

Na osnovi takve obejktivne i ispravne procene o neprijatelju i sebi naša je Partija podigla narod u borbu protiv agresora i njegov talenat za vođenje rata upotrebila da se izvojuje pobjeda.

U ratovima koji su se vodili na našem tlu, snage na koje se oslanja jedna zaraćena strana drugačije su od onih na koje se oslanja druga strana, ono u čemu se ispoljava jačina, odnosno slabost jedne strane razlikuje se od onog u čemu se to isto ispoljava kod druge strane, različiti su im oblici borbe, različiti strategijski planovi.

Značajna odlika naše veštine vođenja rata je u tome što nas ona naoružava znanjem da možemo da razvijemo svoju moć, da primenjujemo svoje metode borbe, sputavamo neprijateljevu moć i sprečavamo mu da primenjuje metode borbe koji mu odgovaraju, da onim u čemu smo jaki udaramo po onome u čemu je protivnik slab, da postupno uništavamo njegove snage i svakim danom u sve većem obimu razbijamo njegove strategijske planove kako bismo završili rat punom pobjedom.

Suočen s nadmoćnom vojnom linijom naše Partije i njenim valjanim načinom vođenja rata, suočen s nepobedivom snagom našeg naroda neprijatelj je najzad primoran da ostane nemoćan. Hteo bi da vodi munjeviti rat, a prinuđen je na dugotrajno ratovanje. Hteo bi da se bori na jasno ocrtanim frontovima, a prinuđen je da prihvati rat u kojem su protivničke snage prikleštene našima kao kosa zupcima češlja. Hteo bi da održi inicijativu, da svoju moć dovede do izražaja i

vodi rat kako njemu odgovara, a prinuđen je da se, u pasivnosti suočava s našom moći i našim metodama borbe. Hteo bi da vodi ofanzive, a prinuđen je da se drži defanzive. Hteo bi da uništi naše, a uništavanju su podvrgnute njegove snage. Hteo bi silom da uništi naš potencijal, a vidi kako se njegov naveliko raspada. Njegovi strategijski ciljevi propadaju jedan za drugim na sve bedniji način. Što više napora ulaže, sve više poraza doživljava. Što više obnavlja svoje napore, rat je sve žešći, a njegove nedaće sve teže. Tako će to ići sve dok ne bude konačno poražen.

Na taj način su jedna velika zemlja i jedna agresorska vojska brojnih efektivna i savremene opreme sasvim podvrgnute udarcima koje im nanosi malen, ali odlučan narod, narod što raspolaže mudro smišljenim i efikasnim metodama borbe, hrabar i pametan narod koji je rešen da se bori i zna dobro da se bori.

Američki imperijalizam kumuje porazu svojih vojnih teza: »Efekti-

vi odlučuju pobjedu«, »Oprema i naoružanje odlučuju pobjedu«, »Avijacija je presudan činilac«. Tako je došao kraj, tako je sasvim nestao mit o »fantastičnoj moći« armije SAD. Već sada taj mit pripada prošlosti.

Odgovarajućim načinom vođenja rata i prikladnom ratnom vještinom vijetnamski narod je odneo velike pobjede. Tim rečima smo samo osavremenili genijalnu misao koju je još pre 120 godina F. Engels divno izrazio na ovaj način:

»Narod koji hoće da osvoji svoju nezavisnost ne može se pridržavati uobičajnih načina vođenja rata. Ustanci masa, revolucionarni ratovi, gerilski odredi svuda, eto jedinstvenog metoda borbe pomoću kojeg mala nacija može pobediti veću, mala se vojska suprotstaviti jačoj i bolje organizovanoj.«¹

¹ F. Engels: „La défaite des Piémontais“, *La nouvelle Gazette rhénane* (1849), Edition sociales, t. III.

O KOMPLEKSNOM PRILAZU RAZRADI TEORIJE KOMANDOVANJA

Potrebe koje praksi komandovanja nameću novi uslovi izvođenja borbenih dejstava i specifičnosti savremenog rata mogu biti zadovoljene jedino stvaranjem jedinstvene teorijske koncepcije, u okviru koje bi trebalo odrediti »glavni pravac« prilikom rešavanja problema komandovanja jedinicama.

Autor¹ ističe da je predmet teorije komandovanja »spoznaja zakona komandovanja radi uopštavanja prakse i stvaranja teorijskog fundamenta za usavršavanje daljeg razvoja snaga, sredstava, metoda i organizacije komandovanja jedinicama. Teorija komandovanja — to je zbir znanja dovoljan da obezbedi najveću efikasnost komandovanja u praksi«.

Mnogo pre pojave i samog naziva »nauka upravljanja« bilo je pojedinačnih rezultata stvaralačke misli, rada teoretičara i praktičara, značajnih za pojedine konkretne sisteme upravljanja. Mnoge već ranije formirane nauke tretirale su upravljanje sa svojih pozicija, tako da danas postoji sistem znanja o upravljanju s posebnim razdelima

tih nauka. Neki pravci su više a neki manje razvijeni, ali je u celini prikupljen obiman materijal na osnovu kojeg se i stvara jedinstvena, celovita nauka — teorija upravljanja.

Stepen razvijenosti neke nauke je glavni pokazatelj njene samostalnosti i u tom smislu je teorija upravljanja — nauka u formiranju. Utoliko je potrebije precizno razjasniti metodološke koncepcije formiranja njenih osnovnih postavki. Teorija komandovanja jedinicama, prema tome, mora sadržavati u najkoncentrisanijem vidu naučna znanja o upravljanju. To je od najvećeg praktičnog značaja, jer, kako ističe autor, »nema ničega praktičnijeg od dobre teorije«.

Fundamentalna razrada i praktična primena teorije komandovanja omogućene su, pre svega, marksističkim postavkama o spoznaji objektivne stvarnosti. Vodeća uloga filozofije u toj razradi uslovljena je time što jedinice predstavljaju složene kolektive, međusobno povezane određenim odnosima, a opremljene tehnikom i snabdevene materijalnim sredstvima, i činjenicom da je komandovanje posebna sociološka pojava, a čovek — glavni objekat i subjekat u toj delatnosti.

Nastanak i razvoj teorije komandovanja omogućili su: marksistička

¹ Pukovnik A. VAJNER, kandidat vojnih nauka: *O kompleksnom podhodu k razrabotke teoriji upravljanja vojskama*, »Kommunist vooružen-nyh sil« broj 17/73, str. 9—16.

teorija, vojna nauka i kibernetika, uključujući teoriju operacijskih istraživanja, teoriju informacija i teoriju sistema, kao i psihologija, sa inženjerskom psihologijom.

Potrebe prakse i života oružanih snaga u savremenim uslovima istakle su teoriju komandovanja na vodeće mesto u vojnoj nauci. Stoga za komandne i istraživačke kadrove poseban značaj imaju metodološki problemi i osnova te teorije, kao fundament za konkretna istraživanja i realizaciju naučnih dostignuća. Lenjin je taj značaj ovako opisao: *»Ko se prihvata pojedinačnih bez prethodnog rešavanja opštih pitanja, taj će se neminovno, a da toga nije svestan, na svakom koraku »spoticati« o ta opšta pitanja«* (Poln. sobr. soč., t. 15, str. 368).

Svi profili kadrova, koji se na bilo koji način bave pitanjima komandovanja (komandanti — komandiri, oficiri u štabovima, vojni naučnici i pedagozi), moraju dobro poznavati obe njegove strane: konkretnu delatnost, sastav i strukturu sistema komandovanja; suštinu, sadržaj i zakonitosti procesa komandovanja; principe stvaranja i funkcionisanja sistema komandovanja; metodološke osnove za rešavanje problema nastalih u teoriji i praksi komandovanja. Zbog stalnog razvoja sredstava i metoda komandovanja, navedeni problemi i zadaci se obavezno pojavljuju na svim nivoima komandovanja.

Uspešno rešavanje tih problema zahteva jasnu metodološku koncepciju u prilaženju teoriji komandovanja. Ti zahtevi su usloveni dve ma okolnostima. Prvo, bez obzira na to što je praksa upravljanja stara nekoliko vekova, teorija upravljanja se počela stvarati tek u današnjem veku i nalazi se u stadijumu nastajanja. Drugo, od momenta prvih pokušaja formulisanja osnov naučnog upravljanja na početku

XX veka, kada je prvi put pokrenuto pitanje izdvajanja upravljanja u objekat naučnog istraživanja, pojavilo se nekoliko paralelnih naučnih pravaca u teoriji upravljanja, od kojih svaki ima dobre i loše strane. Različiti pravci su, pre svega, rezultat različitih pogleda na svet i opštih metodoloških prilaza ljudi koji su se bavili tim problemima. To je svojevrstan odraz ideološke borbe koja se odvija u svim sferama ljudske delatnosti, ali i nedovoljne izučenosti osnovnih komponentata i procesa upravljanja. Sve se to, prirodno, odnosi i na oblast komandovanja jedinica.

Mnoštvo različitih metodoloških prilaza teoriji komandovanja jedinica moguće je svesti, po mišljenju autora, na četiri glavne koncepcije: empirijsku, organizacijsko-tehničku, sociološko-psihološku i kibernetičku. Autor prikazuje suštinu, dobre i loše strane svake od njih.

Empirijska koncepcija je najstarija i najviše rasprostranjena, što je posledica viševjekovnog čisto empirijskog prilaženja upravljanju uopšte. Takav prilaz je rezultat nedovoljnog razvoja nauke na čijoj osnovi se formira teorija komandovanja, kao i nedovoljnog poznavanja savremenih dostignuća nauke i tehnike komandovanja.

Sušтина empirijske koncepcije sadržana je, ističe autor, u tvrdnji da »komandovanje jedinica predstavlja posebnu veštinu, koja se ne stiče toliko teorijom, koliko praksom; naučni metodi, principi i oblici organizacije sistema komandovanja treba da izrastaju samo iz iskustva ...«.

Takav prilaz je metodološka platforma buržoaskih teoretičara koji se bave pitanjima komandovanja. U skladu sa svojim klasnim interesima i opredeljenjima, ovi teoretičari pokušavaju da, s pozicija ek-

stremnog individualizma i subjektivizma, afirmišu svevlašće i sve-moć upravljača, da funkcije upravljanja (komandovanja) proglaše za prerogative natčoveka, svojevrsnog »maga upravljanja«.

Shvatajući naučnu neodrživost takvih postavki, jedan deo sledbenika empirijske koncepcije u poslednje vreme ne negira značaj teorije, pa čak ni savremena dostignuća nauke i tehnike. No, i pored toga, oni i dalje pridaju odlučujući značaj ranijem iskustvu, a u prvom redu ličnom iskustvu rukovodilaca.

U toku pragmatističkog izučavanja i korišćenja prakse, empiričari postižu neke parcijalne uspehe, mada, i pored toga, prema mišljenju autora, empirizam kao koncepcija, svesno ili nesvesno, koči naučno prognoziranje budućnosti.

Bez obzira na modifikacije, empirizam predstavlja opasnost za vojnu nauku, naročito u pitanjima komandovanja jedinicama. Ako teorija komandovanja, smatra autor, u celini bude bazirala na iskustvu iz prošlosti, postavlja se pitanje — odakle će komandni kadrovi dobiti znanja neophodna za komandovanje u savremenom ratu?

Na žalost, ističe autor, među komandnim kadrovima ima i onih koji preценjuju svoje ranije praktične rezultate, apsolutizirajući praksu. Najčešće se radi o ljudima koji malo poznaju savremena dostignuća nauke i tehnike u oblasti komandovanja. A poznato je da se praksi, kao kriterijumu istine, mora prilaziti sa marksističkih pozicija, dijalektički, ne preценjujući njen značaj. To je naročito značajno danas, u uslovima savremenih kvantitativnih i kvalitativnih promena u vojnoj oblasti.

Druga metodološka koncepcija je takozvana »klasična« ili »organizacijsko-tehnička« škola, koja je prva

proklamovala parolu »upravljanje — to je nauka«. Njen nastanak je objektivno omogućen razvojem mnogih nauka, kao i obimnom mašinizacijom uopšte, a posebno mehanizacijom vojske. Osnovni stav ove koncepcije je sledeći: glavni uslov efikasnog komandovanja je usavršavanje strukturno-funkcionalne sheme, a ne samo subjektivni kvaliteti rukovodilaca, bazirani na iskustvu; težište rada rukovodilaca treba da bude na rešavanju zadataka u rukovanju tehnikom i na usavršavanju organizacijske strukture sistema komandovanja; nije važno ko i čime komanduje, već da li su dobro odabrane struktura sistema komandovanja i organizacija, da li je pravilno određeno ko, šta i kako treba da radi u sistemu bogato opremljenom tehničkim sredstvima.

Polazeći jedino od toga šta ljudi treba da rade u shemi organizacije, dajući prednost organizacijsko-tehničkoj strani komandovanja, ova koncepcija, naročito ako se apsolutizuje, u suštini ignoriše čoveka koji u komandovanju ima najvažniju ulogu; ona ne vodi računa o složenoj i raznovrsnoj delatnosti ljudi i kolektiva, niti pak o čovekovim moralnim, fiziološkim i psihološkim kvalitetima.

Međutim, ističe autor, pri davanju ocene ovakvom prilazu treba biti obazriv. Jer, organizacijsko-tehnički prilaz, u celini, objektivno je uslovljen razvojem strukture sistema komandovanja. To znači, ako se primeni sa zaista naučnih marksističkih pozicija, on može pozitivno da utiče na dalje usavršavanje komandovanja. S druge strane, njegov shematizam i formalizam ne dozvoljavaju mu da postane kamen-temeljac teorije komandovanja jedinicama; bez obzira na izvesne teorijske i praktične rezul-

tate, dobijene njegovom primenom u organizaciji sistema komandovanja, ovaj prilaz može da posluži jedino kao osnova za rešavanje nekih pojedinačnih problema. Principi date koncepcije, zanemaruju značaj sociološkog aspekta komandovanja i posebno kadrova u njemu, ne mogu zadovoljiti, po mišljenju autora, teoriju i praksu komandovanja jedinicama.

Nedostaci i ograničenost organizacijsko-tehničkog prilaza bili su svojevrsan podsticaj za nastanak dijametralno suprotne, sociološko-psihološke koncepcije. Njenu osnovu sačinjavaju sagledavanje i izučavanje čoveka u sistemu komandovanja, a ne organizacijski principi tog sistema. Ona se uglavnom zasniva na dostignućima psihologije, fiziologije i prakseologije (nauke o čovekovoj efikasnoj radnoj delatnosti) i smatra da u teoriji komandovanja glavna stvar nisu empirijski i intuitivni podaci o ponašanju ljudi u sistemu, već naučni prilaz komandovanju s pozicija sociologije i psihologije.

Sušтина sociološko-psihološke koncepcije sastoji se u davanju težišta ulozi čoveka u sistemu komandovanja, uticaju faktora čovek, odnosa među ljudima i uslova njihove delatnosti na efikasnost komandovanja. Cilj takvog prilaza jeste da se naučno definišu motivi čovekovog ponašanja u sistemu komandovanja i da se izgrade sociološko-psihološke osnove metodike, izbora, rasporeda i pripreme komandnih kadrova. Nedostatak date koncepcije je u tome što ostavlja po strani i u suštini ne razmatra organizacijsko-tehničku stranu komandovanja, ulogu ranijeg iskustva i naučno prognoziranje.

Buržoaski naučnici i teoretičari, pristalice čistog psihološkog prilaza, frejdističkih i biheviorističkih

teorija ličnosti, obezvređuju ono korisno što sociološko-psihološka koncepcija, ako joj se pravilno priđe, može dati. Njihovi najčešći stavovi su sledeći: »idealna je onaj aparat upravljanja koji se sastoji od ravnodušnih izvršilaca« (M. Veber, SR Nemačka); »čovek jedne dimenzije, čija su osećanja, misli i težnje potčinjeni potrebama sistema« (H. Markuze u knjizi »Čovek jedne dimenzije«); »genijalni nadljudi« treba da budu na čelu sistema upravljanja, a ostali su »ljudi jedne dimenzije«, »profesionalni automati« i sl.

Da bi ispoljio i svoje dobre strane, sociološko-psihološki prilaz komandovanju se, kao ni ostali prilazi, ne sme apsolutizovati i jednostrano koristiti. Na primer, komandantova veština se, pre svega, ispoljava u pravilnom izboru i rasporedu kadrova, kao i u umešnom rukovođenju ljudima, što se ne može postići samo na osnovu intuicije. Potrebno je temeljito izučavanje sociološko-psiholoških elemenata komandovanja. Od njih autor pominje: procenu uticaja sociološko-psiholoških uslova rada ljudstva na efikasnost komandovanja; određivanje zavisnosti efikasnosti komandovanja od kvaliteta izbora i rasporeda kadrova; izradu i primenu naučno zasnovanih metodika u pripremi kadrova; određivanje stepena profesionalne pogodnosti ljudi i druge.

Autor navodi neke Leninove stavove pri razmatranju ovog problema. Tako je on 1921. godine, predlažući da se »ukratko« dâ ocena jednom rukovodiocu, zahtevao njegovu karakteristiku: »a) s gledišta savesnosti, b) s političkog stanovišta, c) u pogledu poznavanja posla i d) njegovih administratorskih sposobnosti« (Poln, sobr. soč., t. 53, str. 97). Govoreći o tome da

izbor i raspored kadrova nije prost ni lak zadatak, Lenjin je ukazivao na to da »svaki rukovodilački posao zahteva posebna svojstva. Može neko biti najjači revolucionar i agitator, ali i potpuno nesposoban administrator« (Poln. sobr. soč., t. 40, str. 215). Lenjin je, razume se, pod administratorom ovde podrazumevao rukovodioca, a ne kancelarijskog službenika.

Sociološko-psihološki prilaz ima, po mišljenju autora, svoje dobre strane i, koristeći se rezultatima sociologije, psihologije i drugih nauka, omogućava da se uspešno rešavaju, na primer, mnoga kadrovska pitanja komandovanja. Međutim, samo njime se ne mogu rešavati izvesni problemi teorije komandovanja, kao što su, na primer, najefikasnije strukture sistema i optimalnih metoda komandovanja, racionalnog tehničkog opremanja organa komandovanja i drugi.

Primena metodâ egzaktnih nauka i njihovog aparata, pre svega matematike, i elektronskih računara u svim oblastima upravljanja, pa i u komandovanju jedinicama, uslovila je pojavu i razvoj novog pravca u teoriji komandovanja — kibernetičkog. U osnovi njegove metodološke koncepcije nalazi se: sistem-ska analiza, kvantitativna ocena efikasnosti (kvantifikacija), matematičko modeliranje dejstava, procesâ i pojava komandovanja, sa donošenjem odluke kao centralnim problemom komandovanja. Autor ukratko daje ocenu dobrih i loših strana pomenutog pravca u teoriji komandovanja jedinicama.

Kibernetičkim prilazom se mogu rešavati najvažniji problemi naučnog prognoziranja rezultata borbenih dejstava i može se obezbediti optimalnost komandovanja. Sistem-ska analiza, na primer, kao konkretan prilog marksističke dija-

lektike komandovanju jedinicama, omogućava da se maksimalno uzmu u obzir međusobne veze i uslovljenost pojava i procesa komandovanja. Komandant i štab se koriste metodima kibernetike kao efikasnim sredstvom za donošenje optimalnih odluka, čime ti metodi čine naučnu prognozu najvažnijom komponentom predviđanja, itd.

Pomažući komandantu da donese brzu i, u isto vreme, optimalnu odluku, kibernetika proširuje metodološku i tehničku bazu komandovanja. Nudeći nove metode i nova tehnička sredstva komandovanja, kibernetika i njene komponente stvaraju nov i obiman razdeo teorije upravljanja, bez kojeg je danas nemoguće komandovati jedinicama na naučnoj osnovi.

Koristeći ranija naučna dostignuća u oblasti metodologije komandovanja, kibernetički metod, kao naj-savremeniji i veoma perspektivan, revolucionarno utiče na razvoj teorije komandovanja jedinicama.

Međutim, sve to nije dovoljno da se samo pomoću njega potpuno i svestrano rešavaju problemi komandovanja. Matematičkim formulama se ne mogu rešavati pitanja procene situacije, niti one mogu zameniti komandantovu veštinu i stvaralaštvo.

No, i pored izvesnih ograničenosti, kibernetička koncepcija, kao što je već rečeno znatno proširuje naučnometodološku bazu teorije komandovanja, kao i mogućnosti za obezbeđenje efikasnog komandovanja jedinicama u ratu i miru. Na njenoj osnovi se uspešno razvijaju mnogi naučni razdeli komandovanja. Stoga se njoj poklanja sve veća pažnja, koja sobom nosi i neke opasnosti, kao što je preuveličavanje njene uloge ili pojava »pankibernetičkih« gledišta i drugih simptoma »bolesti rasta«, karakteris-

tičnih za sve ono što je novo i perspektivno. Glavna opasnost je u tome što se, svesno ili nesvesno, takvim trendom neizbežno umanjuje uloga i mesto čoveka, komandanta i rukovodioca u komandovanju.

Kao što je poznato, osnovu komandovanja predstavlja komandantova odluka, kao sinteza pravilno shvaćenog zadatka i objektivne procene situacije, njegove odlučnosti i volje, njegovog ličnog i celokupnog društvenog iskustva. Značaj i uloga kibernetičkih metoda i tehničkih sredstava sastoji se u tome da komandantu omoguće temeljitiju i objektivniju procenu situacije i donošenje najbolje odluke, proširujući time metodološku i tehničku bazu samog procesa donošenja odluke. Odatle i obaveza svih komandnih kadrova, oficira u štabovima i vojnih istraživača, da ovladaju novim metodama i sredstvima komandovanja, razvijenim na bazi kibernetike.

Teorija komandovanja jedinica ma se ne može razraditi samo na bazi kibernetike, bez obzira koliko se ona burno razvijala i mnogo obećavala. Primena bilo kojeg od nabrojanih pravaca, pa i kibernetičkog, ne može u tom smislu, sama za sebe, biti dovoljna, jer rezultati te primene zavise od konkretnih uslova i ciljeva zbog kojih se dati metod primenjuje. Apsolutizovanje jednog pravca na štetu drugog može dovesti ili do pragmatizma i gubljenja perspektive ili do forma-

lizma, zanemarivanja iskustava i čovekovih stvaralačkih mogućnosti u teoriji i praksi komandovanja. Svaka koncepcija ima u sebi nešto pozitivno, ali izolovana od drugih ne može, po mišljenju autora, dovesti do stvaranja naučne teorije komandovanja jedinicama.

U zaključku autor ističe da ukupna znanja o upravljanju uopšte, koja obuhvataju mnoga dostignuća raznih nauka, omogućavaju danas da se priđe fundamentalnoj razradi teorije komandovanja jedinicama. Za uspešno rešavanje tog zadatka neophodno je najpre pravilno rešiti pitanje metodološkog prilaza.

Naučnu osnovu te razrade daje istorijski materijalizam, posebno njegova postavka da upravljanje predstavlja određene odnose među ljudima ili, kako je govorio Lenjin, »organizacione odnose«. U njihovoj osnovi se nalaze konkretni društveni odnosi, čiji je sastavni deo komandovanje jedinicama.

Na kraju autor smatra, da u savremenim uslovima, najbolji metodološki prilaz pri razradi teorije komandovanja jedinicama jeste onaj u kojem bi bili sadržani pomenuti pravci: sociološko-psihološki, kibernetički, organizacijsko-tehnički i empirijski. Pri tome se mora imati u vidu da svaki od njih daje njemu svojstveni, pozitivni metodološki materijal, ali ne u vidu električkog zbira, već dijalektičke sinteze.

N. B. D.

VRHOVNO KOMANDOVANJE U FRANCUSKOM SISTEMU ORUŽANIH SNAGA

Proučavanje odnosa politike i vrhovnog komandanta (stratega) kroz istoriju podstaklo je armijskog generala Emanuela Ibloa,¹ nekadašnjeg komandanta francuske 1. armije, da na osnovu ličnog iskustva koje je stekao na raznim položajima (nacionalnim i međusavezničkim), postavi novu formulaciju tih odnosa, delimično već potvrđenu u njihovoj sadašnjoj praksi.

U članu 110 prvog francuskog republikanskog ustava, od 24. juna 1793, jasno se proglašava da »ne postoji položaj generalisima«, što se ponavlja u većini njegovih 124 člana, naročito u članu 8 koji razmatra »Snage republike«.

Kao što je poznato, ističe autor članka, ovaj ustav nikada nije stupio na snagu. Njegov tekst, koji je bio odobren referendumom, zatvoren je u jedan kovčeg i ostavljen u biro Konventa da čeka bolja vremena; u stvari, on je zamenjen ustavom od 5. fruktidora,² tj. od 22. avgusta 1795.

¹ *Le commandement en chef des forces armées dans le système français*, par le Général E. Hublot, *Défense nationale*, Francuska, avgust-septembar 1973.

² Fruktidor je mesec republikanskog kalendara — počinjao je 18. avgusta i trajao do 17. septembra. — Prim. V. H.

Međutim, iako ustav iz 1793. nije nikada primenjen, njegov član 110, smatra autor, izgleda da je sada na snazi. Činjenica je da danas »ne postoji generalisim« u tom smislu što nijedan general nije vrhovni komandant francuskih oružanih snaga. Ipak, ta komanda, koja nije imala svog titularnog komandanta za vreme Prve republike, obezbeđena je pod Petom republikom, i to ne u ličnosti jednog generalisima, već preko ministra oružanih snaga, predsednika vlade i posebno predsednika Republike.

Kada je Konvent, tim članom 110, potvrdio odsustvo svake vrhovne vojne vlasti, time je samo odrazio opštu brigu, diktiranu ljubavlju prema slobodi i strahom od tiranije, kako bi nestalo sve što bi moglo da bude izvor stege u narodu, pa makar i po cenu izvesne nemoći države. Tačnije, u odnosu na vojnu organizaciju, njeno lišavanje najvišeg vrha odražavalo je strah da se jednog dana neki aspirant za diktatora, oslonjen na snagu bajoneta, ne suprotstavi moći koju je imala skupština. Ova bojazan nije postojala samo kod republikanaca iz 1793; ona nije dala mira ni njihovim duhovnim naslednicima i pogrešno bi se još i danas donosili sudovi o pitanjima visokog vojnog komandovanja ako se ne bi uočao

vala ova opasnost. Uostalom, čitava istorija XIX i XX veka, u celom svetu, svedoči da bojazan od cezarizma nije čista uobrazilja. Autor smatra da u mnogim situacijama kada se ljulja vlast države, pitanje je kako bi se ona mogla ponovo učvrstiti ako se ne raspolaže snagom naroda? Niko, izgleda, ne bi sa tom snagom mogao lakše da raspolaže do onaj koji njome komanduje i koji bi mogao na taj način biti sklon da preuzme i vlast u zemlji. Međutim, to ne mora da bude tako. Istina je da aspirant za diktatora ne može ništa ukoliko ga armija, manje ili više pomirena sa sudbinom, ne prihvati, kao što je to bio slučaj u predhitlerovskom periodu, ili ukoliko ona nije manja ili više neodlučna — kao što je to bilo u predfrankističkom periodu. U svakom slučaju, bilo bi pogrešno ako se armiji uskraćuje snažan sistem komandovanja, iz bojazni da bi ta snaga mogla da je inspiriše, jer bez te snage armija gubi sve svoje sposobnosti.

Baš obratno, organizacija komandovanja oružanim snagama, da bi one bile u stanju da odigraju svoju ulogu, mora da bude snažna kako bi obezbedila postizanje dva cilja.

Prvi cilj jeste da vojnoj mašini omogući maksimalnu sposobnost funkcionisanja, tj. da obezbedi pravilan rad njenih mnogobrojnih točkića, savršenu saradnju njenih vrlo raznovrsnih organa, najbolje povezivanje moralnih i materijalnih faktora koji njome upravljaju.

Drugi njen cilj jeste da postigne maksimalnu efikasnost vojne mašine prilikom njene upotrebe, tj. da ona podupire nacionalnu politiku na način i snagom koji su najbolje prilagođeni postavljenim ciljevima.

U odnosu na ova dva cilja treba, po mišljenju autora, ocenjivati sadašnji francuski sistem komando-

vana oružanim snagama. Vojna mašinerija, više nego svaka druga, može da funkcioniše kao što treba samo ukoliko se njome dobro i snažno komanduje. Ovo zato što je pojam »komandovanja«¹ nerazlučivo vezan za pojam vojske i specifičan je za nju.

Kada se vlast sprovodi izvan vojske, tada se »predsedava«, »rukovodi«, »upravlja«, dok unutar vojske se »komanduje«² — to je u njenoj prirodi, to odgovara njenoj nameni. Disciplina je pravilo vojnog ustrojstva. Ta disciplina ima samo jedan cilj, a on je i razlog postojanja vojske: učiniti mogućnim i obaveznim izvršavanje datih naređenja od strane zakonski odgovorne vlasti, u vanrednim okolnostima koje su svojstvene vojnoj sredini, u kojoj čovek treba da prihvati da nanosi smrt i da je dočekuje. Razume se, ovo uz sva ograničenja u pogledu sadržaja discipline i uz sve izmene njenog načina izražavanja koje su došle kao posledica evolucije društva i vojske i koje je pravilo ozakonilo. Razume se, isto tako, i uz sva prilagođavanja koja načinu komandovanja nameće nivo kome se komanduje i priroda potčinjenih, jer činjenica je da se ne komanduje na isti način jednoj armiji, jednom korpusu, jednoj diviziji, brigadi ili puku, kao što se ne komanduje na isti način ni jednoj nuklearnoj podmornici, skvadrону lovaca ili artiljerijskoj bateriji, niti pak jednom vođu legionara, alpskih lovaca ili pionira.

Međutim, u svim slučajevima komandovanje je u osnovi vojne delatnosti. Radi se, po mišljenju autora, o tome da se u dušu i srce onih kojima se komanduje utka komandantova vizija situacije, njegova koncepcija dejstva, njegova volja radi izvršenja zadatka. Postoji spajanje komandantove ličnosti sa

ličnošću njegovih potčinjenih kroz međusobno sporazumevanje i prenošenje njegove volje. Zapravo to je ono što i karakteriše vojno komandovanje, a ono je neophodno u teškim okolnostima u kojima vojska dejstvuje.

Vojno komandovanje zasniva se na načelima organizacije koja su mu svojstvena i koja ne moraju obavezno da odgovaraju potrebama drugih struktura čija se priroda i svrha razlikuju od vojnih. Čim se ta načela organizacije odstrane, slabi sistem vojnog komandovanja i time se dovodi u pitanje sposobnost funkcionisanja vojne mašinerije, tj. izvršenja zadataka.

Stoga organizacija vojnog komandovanja, ističe autro, mora da bude strogo piramidnog tipa. To znači da hijerarhijska veza između komandanata na raznim nivoima, koji raspolažu raznovrsnim sredstvima radi izvršenja taktičkih ili strategijskih zadataka, treba da dobije prednost nad svakom drugom vezom između specijalista zaduženih da raznim ešelonima obezbede dobar rad svoje specijalnosti, bilo da je u pitanju obaveštavanje, vatra, logistika, infrastruktura, itd. Komandna veza, kako se u vojsci shvata, uspostavlja se od komandanta komandantu, pri čemu svakome od njih pomaže izvestan broj neophodnih specijalista i saradnika, među kojima bi najglavniji, načelnik štaba, trebalo da ima uvek takav rang, u odnosu na potčinjene ešelone, da može bez teškoća da obezbedi neprekidnost komandovanja u slučaju komandantovog odsustva ili trenutne sprečenosti. Drugim rečima, po mišljenju autora, nema paralelnih lanaca »tehničkog« komandovanja — o čemu se ponekad pogrešno govori. Jedinstvo komandovanja je pravilo.

Isto tako, u smislu ovog pravila jedinstva komandovanja, teško je

shvatiti, kao što se to ponekad pokušavalo, takva komandovanja od kojih bi jedna bila zadužena za pripremu snaga, a druga za njihovu upotrebu. To bi značilo ozbiljno nepoznavanje vojne stvarnosti. Jer snage se mogu dobro pripremiti samo ako je ta priprema saobražena načinu na koji se one žele uvesti u dejstvo, odnosno planovi operacija (borbenih dejstava) mogu biti dobro koncipirani samo ako su saobraženi stepenu pripreme koji su dostigli njihovi izvršioci. Za postizanje kod ljudi i borbenih sredstava, prilikom ovih dejstava, onog stepena enegrije i moći koji obezbeđuje uspeh jedino je kvalifikovan komandant koji ih je sam pripremio da taj uspeh žele i da ga mogu postići. Stoga svaki vojni komandant ima dvostruku odgovornost: prvo, da pripremi snage kojima komanduje da bi mogle da odigraju svoju ulogu, drugo, da ih upotrebi na način kako bi izvršile dobijeni zadatak.

Oba načela organizacije komandovanja, odnosno pripreme i upotrebe snaga, pažljivo su razmotrena u francuskim oružanim snagama na raznim nivoima komandovanja. Neki od ovih nivoa, na primer u kopnenoj vojsci, pripadaju »operativnim snagama«, a drugi »teritorijalnim snagama«; i jedni i drugi su odgovorni za pripremu i upotrebu svojih snaga. Oni su, u stvari, i jedni i drugi »operativni«, a razlikuju se u pogledu prirode zadataka, zatim svojih sredstava i načina dejstva. Prema tome, po mišljenju autora, tu nema neke suštinske razlike.

Međutim, on razmatra stanje na vrhu vojne piramide. Neosporno je da se sa ministrom zaduženim za oružane snage završava mreža veze komandovanja koja prožima (obuhvata) vojnu mašinu. To je sa-

brazno francuskom sistemu organizacije javnih poslova. Radi obavljanja veoma različitih zaduženja koja ministar ima — u administrativnom, finansijskom, društvenom, pravnom, naučnom i industrijskom pogledu — on ima generalne sekretare i direktore, visoke funkcionere, oficire, inženjere, lekare, upravnike; poželjno je da svi oni, radi armijske kohezije, dolaze uglavnom iz vojske.

U pogledu pripreme i upotrebe oružanih snaga, tj. vojnog komandovanja, ministru pomažu načelnici štabova vidova. Oni su na čelu vojne organizacije i to su ličnosti najvišeg ranga, koji poseduju vojne kvalitete u najstrožem smislu; osim toga, to su starešine obdarene i sposobne da neposredno upotrebe snage svog vida radi odbrane otadžbine. Zbog toga je osnovna težnja vojske da oseti da njome komanduju takvi komandanti čiju vrednost ona poznaje, koji su proizišli iz njenih redova, proželi se njenim duhom i u njoj se formirali, koji poznaju njen jezik i njene težnje, koji učestvuju u njenom osećanju dužnosti (zadatka). U francuskom sistemu organizacije državnih poslova, među nosiocima ovih visokih kvaliteta su načelnici štabova vidova, u smislu ranije iznetih kvaliteta tih komandanata. Ovi generali su prve karike u lancu vojnog komandovanja, bez čije jačine se vojska ne može da zamisli. Bilo bi poželjno, ističe autor, da najstariji među njima, onaj koji ima svojstvo opštevojnog komandanta, ima istaknutiju prevagu nad ostalim komandantima nego što to priznaju sada važeće odredbe dekreta iz 1971. god. Bilo bi takođe poželjno da on ima zvanje »načelnika Generalštaba«, tradicionalno u Francuskoj, koje mu se može dati, prema odredbama ovog dekreta,

tek prilikom proglašenja opšte mobilizacije.

Ne vidi se, međutim, u čemu bi bio narušen uticaj ministra na oružane snage ako bi se to odvijalo preko načelnika Generalštaba, koji bi im komandovao sve vreme — saobrazno vojničkom duhu. Maršal Žofr, u svojim »Memoarima«, objašnjava kako je, pošto je naime novan za vrhovnog komandanta u doba rata, a pošto je još 1911. god. primio dužnost načelnika Generalštaba, počev od 1912. god. koncentrisao, po prvi put u istoriji i suprotno postupku svojih prethodnika, gotovo celokupnu vojnu nadležnost pod kontrolu ministra, člana vlade odgovornog za vojsku pred parlamentom. Jedino je proizvodnja oružja bila ostala izvan njegove kontrole. Međutim, maršal Žofr je zadržao u svojoj nadležnosti glavnu stvar — materijalnu, intelektualnu i moralnu pripremu snaga koje je on imao da vodi kroz operacije i za koje je imao da izradi planove. Treća republika nije imala predubeđenja u pogledu funkcije i prava generalisima, što je kroz titulu Žofra bilo dobro izraženo, koja je Prva republika manifestovala u svom ustavu.

Autor zatim razmatra sistem komandovanja kada se prelazi sa brige da se obezbedi dobro funkcionisanje vojne mašinerije na to da se postigne najbolji efekat dejstva vojnog aparata. U prvoj fazi video se sav značaj uloge koju ima čovek od zanata, stručnjak, tehničar, koji je vojni komandant i upravljač vojnom mašinerijom. U drugoj fazi nameće se više onaj deo koji pada u nadležnost državnika, predsedniku vlade, autoritetu koji rukovodi odbranom zemlje ili vodi rat, što je prema poznatom Klauzevicevom mišljenju »nastavljanje politike drugim sredstvima«. Vojni

aparatus je jedno od tih sredstava, a ima ih i drugih, sa čijom upotrebom treba da bude kombinovana upotreba oružja.

Prema tome, bilo bi interesantno, po mišljenju autora, utvrditi razliku između »rukovođenja vojnim operacijama«, koje bi bilo u nadležnosti specijaliste — vojnog komandanta, i »rukovođenja odbranom zemlje«, ili »rukovođenja ratom«, što bi ostalo u rukama predsednika vlade.

Ljudi Treće republike su pokušavali, vojnici kao i političari, da postavе ovu razliku; oni su se grčevito držali najplemenitijih pobuda i, možda u težnji da tom pojmu daju logične argumente, često su dolazili u iskušenje da mu prekomerno pridaju karakter neprikosnovenosti i svetinje jedne dogme koja se uvažava i kojoj se pristupa pre verom nego razumom.

Autor se vraća na slučaj maršala Žofra, koji je, napuštajući u avgustu 1914. god. svoj kabinet načelnika Generalštaba da bi formirao Glavni štab vrhovnog komandanta, smatrao da »ako je vlada gospodar svega onoga što se odnosi na opšte vođenje rata«, on sam »treba da zadrži slobodu akcije u vođenju operacija«, čije je »vođenje isključiva nadležnost vrhovnog komandanta«, »izvan bilo čije kontrole za vreme njihovog izvođenja«. Autor smatra da je takvo rešenje čudnovato jer opet isključuje »operacije« iz »opšteg vođenja rata«, kao da se rat može voditi bez uticaja na vojna dejstva. Veoma malo uspešnim su se pokazali svi pokušaji, tokom čitavog prvog svetskog rata, da se još na početku ispravi loše rešenje koje je bilo na snazi i ukloni neprobojni zid koji je odvajao odeljenje ministarstva od vojnog odeljenja, tj. politiku od strategije, između kojih mora da

postoji stalno i neprekidno sadejstvo.

Isto tako, uoči drugog svetskog rata, malo je zadovoljavao sistem organizovanja zemlje za rat, uspostavljen zakonom od 11. jula 1938. god. Pored ostalog, zakon je razlikovao tri nivoa rukovođenja: »rukovođenje ratom u celini«, »vojno rukovođenje ratom« i »visoko vojno rukovođenje operacijama«. Po mišljenju autora, preokupacije vrhovne vlasti treba da su upravljene na ova tri nivoa, koji su pretpostavljeni jedan drugom. On dalje smatra da samo u jednom rukovodstvenom centru treba da se stiču sve preokupacije i donose krupne odluke. Sistem od 1938. god., u nameri da razjasni stvari, uneo je, u stvari, zabunu u pogledu odgovornosti raznih civilnih i vojnih instanci. Po njemu, generalisim je bio u mogućnosti, barem teorijskoj, da nastavi sa izvođenjem vojnih operacija i protiv vladine želje za to, pa čak i da utiče na nju. Na taj način, jedno pogrešno tumačenje tajne i specijalnog karaktera vojnih akcija opasno je ograničavalo moć Republike, relativno malo militarističke, u domenu koji je možda više nego sve drugo razlog njenog postojanja kao države. Stoga je ovaj loš sistem odbačen odlukom od 4. aprila 1944. god., a ponovo vraćen dekretom od 4. januara 1946. god. Po njima, šef izvršne vlasti, predsednik Komiteta nacionalnog oslobođenja, u prvom tekstu, i predsednik privremene vlade, u drugom, ali »komandant oružanih snaga« u oba teksta, »donosi krajnju odluku u pogledu sastava, organizacije i upotrebe oružanih snaga« i »ima pravo vrhovnog komandovanja na bojištima«. Može se reći, ističe autor, da je na osnovu ovih tekstova ličnost šefa države postala generalisim oružanih snaga Republike. Izvesno je da su oni ponovo

uspostavili autoritet države u glavnom sektoru odbrane, da su učinili da vršenje najviše vojne funkcije ne bude domen rezervisan za jednu posebnu (vojnu) vlast, već posebna i značajna nadležnost izvršne vlasti, odnosno da su oni srušili veštački zid između politike i strategije.

Posle skoro 1/3 veka kako su donete, ove odluke u pogledu organizovanja komandovanja oružanim snagama nameću se danas sa krajnjom oštrinom. Do ovog dolazi usled razvoja oblika rata ili, tačnije rečeno, načina upotrebe oružja i posledica koje ono izaziva.

Upotreba snage oružja oduvek se sastojala u izvršavanju, primenom usvojene strategije, izvesnog broja borbenih dejstava, od kojih se očekuje da, prema Klauzevicu, »primude protivnika da prihvati našu političku volju«. To je i dalje punovažno. Međutim, od današnjih vojnih dejstava se očekuje trenutno, neposrednije i odlučnije uticaje na volju protivnika nego što je to bilo prilikom ranijih vojnih dejstava.

Do juče, u stvari, izvesna vojna dejstva mogla su da imaju duboke političke posledice; to je bio slučaj, na primer, invazije jedne pokrajine, marša na prestonicu, bombardovanja neke varoši ili blokade jedne obale. Međutim, najčešće efekti tih dejstava samo su indirektno doprinosili »razoružavanju protivnika putem uništenja njegovih oružanih snaga, zauzimanju njegove teritorije, razbijanju njegove volje za borbu« — kao što je to želeo Klauzevic. U jednoj takvoj perspektivi trebalo je vrhovnom komandantu odrediti cilj koji je nametala politika i ostaviti mu svu slobodu da ga postigne strategijskim načinima i sredstvima, koje je on određivao. Uloga vlasti (vla-

de) bila je tada da odredi zadatak vojnom komandantu, da proveri da li su mere koje je preduzimao bile i ostale usaglašene sa postizanjem političkog cilja, i da mu, prema tome, obezbedi sredstva. Takva je bila klasična teorija, koja se u Francuskoj donedavno primenjivala, u većoj ili manjoj meri, prema vrhovnim komandantima u Indokini i Alžiru.

Međutim, danas svako od vojnih dejstava — sam napad ili samo pretnja napadom — može da ima neposredne političke posledice. To proizilazi otuda što je javno mnjenje u najvećoj meri podložno širenju raznih vesti koje ga pogađaju gotovo trenutno i svuda; što je ono veoma osetljivo na ideološka strujanja koja preko njega prelaze u svim pravcima i u svako doba; najzad, što je obuzeto velikom zebnjom zbog pojave oružja za masovno razaranje. S tim u vezi, veliki odjek ima svaka vojna akcija. Otuda otpočinjanje jednog takvog dejstva spada u nadležnost vlasti kojoj je suvereni narod poverio vođenje državnih poslova, a pre svega svoju odbranu. Samo je ona, po mišljenju autora, pozvana da stavi u dejstvo (pokrene) neobično složen dijapazon pretnji i napadnih dejstava, nerazlučivo utkanih u opštu političku akciju, tako da u tom nepokojnom vremenu ne bi bilo preporučljivo bilo kakvo prenošenje vlasti.

Uostalom, ako se jedno takvo prenošenje vlasti nametalo do juče usled stvarnih potreba, danas to više nije slučaj. Nekada je bilo potrebno da vlada, vezana za prestonicu kako bi mogla da vodi i dalje opšte poslove, prenese vojnu vlast na vojištu na vrhovnog komandanta, s tim da se on uživi u situaciju, da oceni fizičke i moralne sposobnosti sopstvenih oružanih snaga, da proceni sadašnje i buduće moguć-

nosti neprijatelja, da oseti fizički i ljudski okvir predviđenih manevara, da izdaje naređenja i da nastoji da se ona izvršavaju. Danas je bojište blizu, ono je, tako reći, u domaćaju oružja iz aviona i sa brodova, na njemu svaki deo snaga može da se stavi u dejstvo iz jedne operativne sale, koja je, prema potrebi u neposrednoj blizini sale gde se donose vladine odluke za nevojne sektore.

Zbog toga bi bilo jako logično, smatra autor članka, da francuski ustav proglasi šefa države za vrhovnog komandanta, kao što je to učinjeno, bez predomišljanja, sa predsednikom SAD još 1789. god. — na osnovu čl. 2 američkog ustava. Dakle, tekst francuskog ustava od 4. oktobra 1958. god. ne upotrebljava izraz vrhovni komandant već generalisim, mada u dosta nejasnom smislu, kao »komandant oružanih snaga«, a taj su termin, da bi predstavili situaciju, u to doba vrlo različitu od sadašnje, upotrebljavali svi raniji francuski ustavni tekstovi, osim bonapartističkih koji nisu bežali od vojničkog izraza »komandovati«.

No, saobrazno stilu koji je u upotrebi u političkom, ekonomskom, društvenom, univerzitetskom ili crkvenom svetu, ustav od 4. oktobra 1958. god. i naređenje za odbranu od 7. januara 1959. god. govore o šefu države samo kao predsedniku »saveta« i »komiteta« narodne odbrane, i ovi tekstovi izgleda, na prvi pogled, ograničavaju njegovu ulogu u ovoj oblasti u odnosu na

ulogu predsednika vlade. Međutim, kada se ispituje običajno pravo, inače značajno u oblasti ustavne materije o kojoj tekst govori, vidi se da se, u stvari, radi o »vrhovnom komandovanju« koje se obezbeđuje u ličnosti predsednika Republike.

To najjasnije dokazuje Bela knjiga o odbrani, za čiju je pojavu u februaru 1973. god. zaslužan tadašnji ministar za narodnu odbranu; njegova su mišljenja utoliko interesantnija kada se zna da je on imao glavnu ulogu u stvaranju struktura Pete republike. »Danas se ne može shvatiti«, kaže se u Beloj knjizi, »da vlada poveri jednom generalisimu vođenje rata«. To rešenje je očigledno jako daleko od današnjice i podseća na nedavnu dosetku da je rat odviše ozbiljna stvar da bi se njegovo vođenje poverilo samo generalima. Međutim, Bela knjiga unosi još više novina i jasnoće kada kaže: »Izabran opštim pravom glasa i jedini koji donosi odluku o eventualnoj upotrebi nuklearnih vatri, predsednik Republike zadržava za sebe pravo odlučivanja i kontrole u pogledu angažovanja oružanih snaga«. Ovo upadljivo podvlači tesan uzajamni odnos između opšteg opsega vlasti predsednika Republike i istovremeno promene njegovih prava u slučaju oružanog sukoba. U stvari, predsednik Republike, koji je istovremeno i predsednik Saveta odbrane i komandant oružanih snaga, na osnovu čl. 5 dekreta od 14. januara 1964. god., daje naređenje za upotrebu najmoćnijeg oružja, tj.

strategijskih vazduhoplovnih snaga; pod njegovim uticajem i uticajem vlade obezbeđuje se, prema čl. 2 dekreta od 10. decembra 1971. god., usklađivanja vojnih operacija. Ne radi se više o tradicionalnom i neophodnom potčinjavanju vojnika civilu, »*Cedant arma togae*« (»Neka vojnik preda vlast civilu«), niti o klasičnoj premoći vladinog rukovođenja odbranom zemlje nad vođenjem operacija od strane visokog vojnog komandovanja, već o proširivanju predsednikovih nadležnosti u nekada »rezervisanoj« oblasti strategije, tj. o ponovnom uticaju šefa države na vođenje oružanih snaga kao što je to bilo u najdavnija vremena. To je neminovan ishod savremenog političkog i vojnog razvoja.

Vrlo složen može da izgleda, u sadašnjim tekstovima, način na koji u vojnoj akciji učestvuju, osim predsednika Republike, odgovorni vladini autoriteti, predsednik vlade i ministar oružanih snaga, čije je učešće od ogromnog značaja i svakako neophodno. Kao što je to normalno, praksa ima prevagu nad tekstom (teorijom) i rešava pitanje, vodeći računa, kao što se to kroz celu istoriju radilo, o stepenu zainteresovanosti takvog lica, o poznavanju stvari i — činjenici koja zaslužuje da se istakne — o njegovom životnom iskustvu, prilikom uvođenja vladinih ljudi u vojne stvari.

Međutim, autora ovog članka interesuje kako stvari stoje, prema istim tekstovima, sa prvom i auten-

tičnom vojnom ličnošću — načelnikom Generalštaba? Normalno je, svakako, da on ne bude više generalisim kao što je to bio Žofr, pošto, u stvari, generalisim oružanih snaga Republike može da bude samo šef države. Prema tome, dekret od 10. decembra 1971. god. s pravom određuje da načelnik Generalštaba, pod nadzorom šefa države, vodeći računa o njegovim prerogativima u pogledu upotrebe nuklearnog oružja, obezbeđuje komandovanje celinom operacija.

Zatim autor postavlja pitanje, ne pretvara li možda isuviše tekst ovog dekreta, na ovaj način, načelnika Generalštaba u običnog prenosnika naređenja. Nema li taj tekst težnju da vojnog komandanta pretvori u tehokratu, starešinu za prenošenje naređenja komandantima snaga, čak i u pogledu korišćenja oružja. Činjenica je da prilikom izvođenja vojnih dejstava postoji mesto koje može da popuni samo vojni komandant. Svaka radnja vojnog komandovanja obuhvata tri dela: procenu situacije, donošenje odluke, i izdavanje naređenja za njeno izvršenje. Procenjivati situaciju na ovom nivou, koji se u članuku razmatra, znači videti kako da se vojna akcija uključi u politički manevar. Doneti odluku, prevedeno na čisto vojnički izraz, a ne samo u smislu vladinih direktiva, znači izabrati najrentabilniji cilj za opšti manevar koji je usaglašen sa mogućnostima raspoloživih vojnih sredstava. Izvršavati odluku znači razigrati mehanizam prenošenja volje i međusobnog sporazumevanja,

što je svojstvena karakteristika vojnog komandovanja.

Zbog toga je general De Gol, kada je ukinuo položaj generalisima — pošto je postao suvišan pored šefa države koji realno ima sva

prava ove funkcije, ističe autor na kraju — pridao najveći značaj načelniku Generalštaba, kako u pogledu njegovog ranga tako i nadležnosti koju mu je poverio.

V. H.